

УДК 37.01:05

doi:10.15421/171631

Онтологічні основи соціальної реальності

Ю.С. КРАВЦОВ

Дніпродзержинський державний технічний університет, м. Кам'янське, Україна

Авторське резюме

Розгляд даного питання, на думку автора, слід почати з аналізу природи самого онтологічного знання. Традиційно, якщо питають, що таке онтологія, то зазвичай слідує відповідь: вчення про буття. Автор вважає, що в сучасній філософії не існує єдиних понять онтології й буття, а мають місце різні типи онтологічних систем, в яких поняття буття отримує різні інтерпретації. Відмінності в інтерпретаціях зовсім не є результатом свавілля або справою смаку того або іншого автора. Вони не випадкові, бо є наслідком тих установок свідомості, які лежать в основі нашого розуміння дійсності і присутні в ньому, як правило, «за умовчанням». Автор констатує, що на відміну від аксіом і теоретичних принципів, дані установки не вводяться довільно мислителем, не фундуються і схвалюються науковим співтовариством, а грають роль деяких абсолютних передумов, що, як правило не артикулюються і не визначаються явним чином. Автор уточнює, що саме такого роду установки свідомості є конституючими підставами, фундаментальними принципами, на основі яких формуються онтологічні концепції. Наші онтологічні орієнтації визначаються глибинними ментальними структурами і сенсами, які далеко не завжди для нас самих є очевидними і раціонально доказовими. Тобто сам вибір онтології виявляється процедурою, що виходить за рамки раціонального дискурсу і аргументації.

Ключові слова: трансформація суспільства; нова соціальна онтологія; теоретичні об'єкти; феноменологічні даності; інтенціональність; іманентні форми існування об'єкта; соціальне конструювання реальності; закономірності становлення ймовірнісної методології

Ontological foundation of social reality

Y.S. KRAVTSOV

Dneprodzerzhinsk state technical university, Kam'yanske, Ukraine

Abstract

The article reveals the ontological foundations of the of social reality. Consideration of this issue, in authors opinion, should begin with the analysis of the ontological knowledge. Traditionally, if you ask what is an ontology, it is usually followed by an answer: the doctrine of being. The author believes that in modern philosophy there is no single definition of ontology and existence, and there are different types of ontological systems in which the notion of being received different interpretations. Differences in interpretatijns really are not the result of self-will, or a matter of taste of this or that author. They are not accidental, because they are the result of those units of consciousness that lie at the basis of our understanding of reality and there is usually a «default». The importance of the more detailed analysis of developments in the subjective foundation of information space. Hence, his model has a priori importance, because it incorporated all rational isolated situations where it may be. Innovation will be held jnly if they are arranged in a definite integral structure (conceptualization). The author notes that, in contrast to the axioms and theoretical principles, the settings are not entered a free thinker, not substantiate and approved by the scientific community and play a role sammer absolute preconditions, which are usually not articulated and defined in a certain way. The author points out that it is this type of installation are constitutive of consciousness bases, the fundamental principles upon which formed ontological concept. Our ontological orientation determines the depth of mental structures and meanings, which are not always ochevdny for ourselves and rationally conclusive. That is, the very choice of ontology defined procedure that goes beyond ratsionalnogo discourse and argumentation. At the reason for the virtualization of postmodern society is an objective need for the transition of information and communication technologies to a new level, as well as an immanent need for human creativity, to create a new reality, these worlds, for which she would be the demiurge. It`s a creative element of the process.

Keywords: new social ontology; theoretical object; phenomenological givens; intentionality immanent forms of existence of the object; the laws of formation of probabilistic methodology

Онтологические основы социальной реальности

Ю.С. КРАВЦОВ

Днепродзержинский государственный технический университет, г. Каменское, Украина

Авторское резюме

Рассмотрение даного вопроса, по мнению автора, следует начинать с анализа самого онтологического знания. Традиционно, если спрашивают, что такое онтология, то обычно следует ответ: учение о бытии. Автор полагает, что в современной философии не существует единых понятий онтологии и бытия, а имеют место различные типы онтологических систем, в которых понятие бытия получает различные интерпретации. Отличия в интерпретвциях совсем не являются результатом своеволия или делом вкуса того или иного автора. Они не случайны, поскольку являются следствием тех установок сознания, которые лежат в основе нашего понимания действительности и присутствуют, как правило, «по умолчанию». Автор констатирует, что, в отличии от

© Ю.С. Кравцов, 2016

аксиом и теоретических принципов, данные установки не вводятся свободно мыслителем, не фундируются и одобряются научным сообществом, а играют роль некоторых абсолютных предусловий, которые, как правило, не артикулируются и не выделяются определенным образом. Автор уточняет, что именно такого рода установки сознания являются конституирующими основаниями, фундаментальными принципами, на основе которых формируются онтологические концепции. Наши онтологические ориентации определяются глубинными ментальными структурами и смыслами, которые далеко не всегда очевидны для нас самих и рационально доказательными. То есть, сам выбор онтологии определяется процедурой, выходящей за рамки рационального дискурсу и аргументации.

Ключевые слова: трансформация общества; новая социальная онтология; теоретические объекты; феноменологические данности; интенциональность; иманентные формы существования объекта; социальное конструирование реальности; закономерности становления вероятностной методологии

Постановка проблеми. Поняття, за допомогою яких визначається статус соціальної реальності, не мають однозначного тлумачення навіть у рамках однієї філософської системи. В той же час ми бачимо, що між реальністю і суб'єктом у ряді випадків існує необхідний зв'язок; особливо тоді, коли ми стикаємося з гносеологічною проблематикою, проблемами діяльності, питаннями феноменологічного характеру. Актуальність теми обумовлюється декількома факторами: по-перше, пошук шляхів побудови нової онтології соціальної реальності, яка б виходила за межі існуючих стереотипів, виявляється важливою запорукою подолання тих кризових явищ, що характерні для сучасного наукового знання; по-друге, робота сприяє активному розвитку філософських досліджень соціальної реальності у новому напрямку наукового пошуку, дає значний поштовх теоретико-методологічній рефлексії проблем соціальної філософії.

Аналіз досліджень і публікацій. Вивчення закономірностей розвитку сучасного суспільства, яке припускає джерело розвитку в збільшенні, прискоренні, ущільненні і глобалізації комунікації, визначають розгляд комунікативного аспекту соціальної практики, характерно для цілого ряду сучасних соціальних теорій, до яких відносяться, зокрема, концепції Ю. Габермаса, Т. Лукмана, Дж. С. Александера, Ж. Коенен-Хуттера. Окремі аспекти проблеми соціальної реальності були висвітлені в радянській і пострадянській філософській та юридичній літературі. Серед них, зокрема:

– філософське осмислення ціннісно-нормативної реальності (Т.О.Алексеева, В.П.Андрющенко, В.С.Бакіров, І.В.Бичко, Є.К. Бистрицький, Є.Р. Борінштейн, Н.А.Бусова, О.Г.Дробницький, А.М.Єрмоленко, К.К.Жоль, В.В.Ільїн, А.І.Кавалеров, М.С.Конох, О.М.Кривуля, В.О.Лобовиков, А.М.Лой, О.Ф.Плахотний, М.В.Попович, С.В.Пролєєв, О.П.Пунченко, М.І.Романенко, Л.А.Ситниченко, Е.Ю.Соловйов, Ж.Ж.Токовенко, О.В.Халапсіс, Н.Ф.Цибра, С.В.Шевцов, В.В.Шкода та ін.);

– трансформаційні процеси в посттоталітарних суспільствах (О. Г. Данильян, В. М. Селіванов) та інші аспекти, які певною мірою створюють підґрунтя для відповідних узагальнень.

Мета дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу онтологічних основ соціальної ре-

альності, сформулювати і обґрунтувати цілісну соціально-філософську концепцію соціальної реальності з точки зору нової онтології – нової раціональності постмодерну, що репрезентує її як особливий вимір людського буття.

Виклад основного матеріалу. Соціальна реальність включає в себе різноманітні об'єкти, це не тільки природні об'єкти і предмети матеріальної культури, але й психічні, ментальні, умоглядні утворення, а також соціальні дії. Людина не може відноситися до соціального життя інакше, як одночасно і осмислюючи, і оцінюючи його, і намагаючись або адаптуватися до нього, або змінити його. Слід ще раз підкреслити двійчастий характер соціальної реальності: в ній, з одного боку, входять об'єкти, що володіють ознаками предметності (те, що в античній філософії позначалося як *res*); з іншого боку, до соціальної реальності належить розумова або суб'єктивна реальність. Р. Декарт ввів розрізнення *res existans* (протяжних речей) і *res cogitans* (мислячих речей). Цю тезу по-своєму розкриває С. Л. Франк. «Зовсім не випадково слово «ідея» має подвійний зміст того, що «мислиться», «знаходиться в думці», і в тій в собі перебуваючій «суті», яка лише уловлюється в думці або відкривається в думці. Безперервна на протязі століть суперечка між логічним «реалізмом» і «номіналізмом» (або «концептуалізмом»), суперечка, чи «існує ідея тільки в «свідомості», в «мисленні» чи вона повинна бути визнана за «реальність» і поза мисленням, – ця суперечка має своїм джерелом ту обставину, що «ідея» одночасно припускає і те, й інше – що вона є реальність, що як би стоїть на порозі між «буттям у мисленні» і «буттям у собі» [11, с.256].

Іншими словами, соціальна реальність включає і ноуменальний й феноменальний рівні. Ноуменальний рівень виступає як артефакт по відношенню до соціальної реальності, бо цей вид реальності не тільки даність, але і явище, що конститується. Соціальний світ – це світ, що конститується сенсом. Соціальним є внутрішньо властивий сенс. Структурований світ значень, як повсякденність, що переживається та інтерпретується людьми, виступає засобом орієнтації суб'єкта в суспільних зв'язках, що оточують його. Отже, очевидним і цілком зрозумілим є розмежування двох сфер соціальної реальності: тоді як одна підпорядкована природним закономірностям, інша, на думку Г. Плеснера, має «не-

буттєвий характер свого існування» [9, с. 98]. Людина, на думку Г. Плеснера, істота, яка планує і творить, насолоджується і страждає, знає мистецтво і релігію, суспільство і право, це – культурна істота; «поза місцем і поза часом вона робить можливим переживання себе самої і одночасно переживання свого існування поза місцем та часом» [9, с. 126]. Власне людське буття починається лише там, де закінчується будь-яка установленість і фіксація, будь-яка однозначна і остаточна визначеність. Воно додається до природної заданості людини, де є її особова позиція, установка, особисте відношення до всього цього, до власної вітальної основи і до будь-якої ситуації.

До поняття «соціальна реальність» входять не тільки теоретичні об'єкти, але і феноменальні даності як результат життєвого досвіду. Такого роду предметності породжуються за допомогою інтенціональності. Визначення інтенціональності ми зустрічаємо у Хоми Аквінського, який розуміє її як знаряддя пізнання, за допомогою якого відбувається засвоєння об'єкта свідомістю у формі плотського, інтелектуального пізнання. Як феномен може розглядатися предмет, незалежний від наукових та ідеологічних установок. Це передбачає такий спосіб розгляду реальності, коли людина від наївного реалізму інтенції переходить до усвідомлення того, що явища речей нетотожні їм самим. «Така система схильностей – тобто присутня в сьогоденні, те, що вже пройшло, яке спрямовується в майбутнє шляхом відтворення одноманітно структурованих практик, внутрішній закон, через який постійно виконується закон зовнішніх необхідностей, що не зводиться до безпосереднього примушення, – є той принцип спадкоємності і регулярності, який відмічається в соціальних практиках» [1, с.19].

Саме через практики конституюється соціальна реальність, яка, в свою чергу, володіє здатністю породжувати нескінченне число практик. За допомогою досвіду об'єктивні структури задають мистецтво оцінки вірогідності передбачення об'єктивного майбутнього, точніше задають відчуття реальності, або реальностей. практичне відношення соціального агента до майбутнього. Як указує П. Бурдье, практичне відношення соціального агента до майбутнього управляє його справжньою практикою. Схильності конституюються в певній системі вірогідності, з одного боку, і «визначеним станом шансів, об'єктивно запропонованих індивідові соціальним світом, – з іншого... Уявлення про вірогідне майбутнє складається впродовж усього життя в результаті взаємодії зі світом, структурованим відповідно до категорій можливого (для нас) і неможливого (для нас), того, що існує для інших і реально для себе» [2, с. 31].

Виходячи з тези Л.Вітгенштейна, «межі моєї мови – це межі мого світу» [3, с.163], можна відзначити, що проблема соціальної реальності нерозривно пов'язана з семантичними засобами її вираження. Існувати – означає бути названим,

увійти до тексту, підкорятися правилам мови. В різні часи філософи пропонували різні підстави для пізнання Природи: досвід, розум і Бог. Л. Вітгенштейн до вказаних додає ще одну, яка виражається в мові і належить мові. Особливу увагу він звертає на інтерпретацію значень. В залежності від інтелекту, рівня культурного розвитку людини, одна і та ж подія може мати різне тлумачення. Заплутаність у визначенні соціальних явищ вимагає приймати до використання якомога більше мовних засобів для опису та аналізу. Як ми бачимо, природні науки давно вже вирішили цю проблему, вони виробили спеціальну мову, пристосовану до точного відображення об'єктів, зводячи до мінімуму вживання природної мови. Соціальна термінологія часто набуває своєрідної подвійності: з одного боку, поняття мають деяке загальноприйняте, словарне значення, що фіксує який-небудь соціальний феномен, а з іншого, наділені глибинним, сутнісним сенсом, який їм додається в певній теоретичній концепції. Подальшого нашого дослідження потребує аналіз онтологічного аспекту соціальної реальності, який виходить перш за все з даності феноменів, з їх присутності (у формі можливості, дійсності або необхідності). Своєрідність різних онтологій визначається існуванням чотирьох основних установок свідомості: метафізичної, натуралістичної, трансцендентальної і екзистенціально-феноменологічної.

Для всебічного вивчення проблеми, на наш погляд, слід використовувати методологічний підхід до проблеми реальності Дж. Е. Мура, який, посилаючись на положення І. Канта з «Критики чистого розуму», виходить з тези існування «речей поза нами» і пояснює, що мова йде як про речі, «які знаходяться зовні нашого тіла», так і про речі, «які знаходяться зовні нашої свідомості». У цьому контексті реальними виявляються багатообразні прояви соціального життя. «Які у нас підстави вважати, що матеріальні предмети не існують, якщо їх існування засвідчене таким же самим чином, як й існування наших відчуттів» [8, с. 69].

Як і природне, соціальне конституювання реальності повинно мати на вході деякі фактичні дані, але на виході воно повинно отримувати з них іншу безліч можливих даних так, щоб як вхід, так і вихід узгоджувалися з пропозиціями теорії – законами, зв'язками тощо. Також складовою поняття узгодженості є поняття доцільності. Але узгодження – це не тільки доцільність, а й логічна сумісність. Як дані входу, так й дані виходу узгоджуватимуться з теорією, якщо обчислення правильне. Аналогічно з теорією узгодженості феноменів Г. Лейбніца, М. Гайдеггер продовжив розробку теорії співвідношення тверджень з предметами, вказавши на внутрішню можливість такої узгодженості. Він вважає, що уподібнення не може тут означати предметного процесу урівнювання між неоднорідними речами. «Те, що протистоїть, як так поставлене, повинно зміряти відкрити назустріч-

ність і при цьому все ж таки залишитися як річ у собі і показати себе як щось постійне. Це ява речі у вимірюванні назустрічності здійснюється усередині відкритого, відвертості якого не створена лише процесом уявлення, але завжди ставиться в зв'язок і переймається тільки як сфера співвіднесеності. Відношення вислову, що містить уявлення, до речі – це здійснення того співвідношення, яке первинне, і, дивлячись по обставинах, коливається як поведінка. Але все відношення має свою різницю в тому, що воно в відкритому стоянні тримається завжди за очевидне як таке. Так і в суворому сенсі тільки очевидне в західноєвропейському мисленні загодя пізнається як «присутнє» і з давніх пір називається «сущим» [13, с.59].

Соціальне буття існує в єдності онтичного і онтологічного аспектів. Онтичний відноситься до порядку сущого, тобто плотського світу; онтологічний – до порядку буття, тобто умов можливості сущого. Володіючи в обох випадках ознаками реальності, людське буття (Dasein) є онтично найближчим, а онтологічно – найдалішим. У своєму вченні про істину М. Гайдеггер схиляється до герменевтики, тобто до онтологічної істини, що покидає сферу «суб'єктивності». Він починає наполягати на тому, що суть мови співпадає з буттям. На думку М. Гайдеггера, філософ покликаний подолати загородження мови за допомогою самої мови, звільняючись від пелени недостовірності існування. Він допомагає людям пробитися до свободи. А полягає свобода саме в отриманні істини. «Людам слід усвідомити нікчемність відчуженої екзистенції і «зважитися», – не в тому річ, на що, важливо, як зважитися на це. А саме зважитися з ясним усвідомленням безплідності цілей. І потім жити відважно в кожному своєму виборі, не забуваючи про його абсурдність, бо абсурдне життя взагалі» [12, с.263]. Як ми бачимо, є очевидним, що теоретичним фундаментом трактування соціальної реальності є раціоналізм Г. Лейбніца, і герменевтика М. Гайдеггера, які доповнюють один одного. В цьому плані соціальне конституювання реальності бере свій початок з наявності предметностей матеріального світу, тобто, по виразу Дж. Е. Мура, «речей зовнішніх нашим тілам» [8, с. 69].

Щодо обговорення соціальної можливості, то мова повинна йти про передумови самого становлення можливості соціального об'єкта. Цей процес може нагадувати натурфілософське тлумачення соціальних явищ. Однак, слід пам'ятати, що неможливо описувати соціальні об'єкти єдиною моделлю або єдиною теорією. Їх описують сукупністю моделей, кожна з яких відображає якийсь специфічний аспект поведінки об'єкта, що є априорі неповною. Таким чином, розгляд проблеми соціального конструювання реальності приводить до необхідності розкриття закономірностей становлення ймовірнісної методології. Стохастичний характер соціального дослідження дозволяє одночасно описувати поведінку суб'єкта і об'єкта, розділити які немож-

ливо, оскільки без спостережень не можна нічого знати про об'єкт, а спостереження завжди вносять до об'єкта зміни.

Гносеологічному аспекту розгляду онтології соціальної реальності визначається її співвідношення з поняттям істини. На думку С. Л. Франка, «ми живемо завжди, по суті, в двох планах: у плані орієнтування в дійсності як вираженій у думках частині реальності й відповідної установки по відношенню до цього «світу дійсності» – і одночасно в плані безпосередньої реальності в її всеосяжній та всепроникаючій конкретній повноті» [12, с. 289].

Норму, за допомогою якої визначають істинність знання, зазвичай називають критерієм істини. Якщо ми будемо слідувати цим нормам, у такому разі у нас є підстави чекати, що результат буде прийнятним, адекватним, знову-таки, з погляду описаних даним чином критеріїв досконалості. Істинність, на наш погляд, досягається по-різному, в адресуванні природній або соціальній реальності. М. Гайдеггер говорить про свободу як сутність істини, свобода є допуском у розкриття сущого як такого. Вона включає можливість відкидати при виборі той або інший варіант поведінки, що означає «негативну» і «позитивну» свободу. Щоб бути в змозі зробити яку-небудь дію, суб'єкт повинен бути вільний.

«Людина «володіє» свободою не як властивістю, а якраз абсолютно навпаки: свобода, екзистенційне буття, що розкривається та володіє людиною» [Франк, С. Л. Смысл жизни / С. Л. Франк. М.: АСТ, 2004. — 160 с. 12, с. 60].

Протилежністю реальному як істинному виступає ірреальне, в основі якого лежить спотворене відображення реальних об'єктів, або неповна, одностороння копія цих об'єктів. Види неряльного по ступеню близькості до об'єктів класифікує Ж. Дельоз. Посилаючись на Платона, він проводить розрізнення двох типів образів: копій – ікон і симулякрів – фантазмів. «Копії – вторинні володарі; вони претенденти, що стоять на міцних основах, чії претензії гарантовані схожістю. Симулякри – щось ніби помилкових претендентів, чії претензії будуються на відмінності, що полягає в сутнісному викривленні або відхиленні» [4, с. 333]. І далі він продовжує свою думку: «Симулякри – це конструкції, що включають точку зору спостерігача так, що в будь-якій точці, де знаходиться цей спостерігач, відтворюється ілюзія... Насправді акцент робиться не на певному статусі небуття, а швидше на цьому ледве помітному розриві – на ледве помітному спотворенні реального образу, що відбувається в точці, зайнятій спостерігачем і що дає можливість побудувати симулякр – творіння софіста» [4, с. 336].

Діалектичні взаємозалежності між істинністю, неістинністю і вірогідністю також є предметом філософського аналізу. Наприклад, Микола Кребс (більш відомий як Микола Кузанський) виходив з тези про те, що протилежності збігаються у нескінченності. В той же час як іс-

тина сама по собі не має ступенів, абсолютна істина висвічує темноту нашого пізнання, з тим щоб ми могли рухатися у напрямку до істини. «В результаті наш інтелект, який не є істиною, ніколи не зможе усвідомити істину з таким ступенем точності, щоб її не можна було зрозуміти з нескінченно більшою мірою точності. Відношення нашого інтелекту до істини подібно до відношення багатокутника до кола; схожість з колом росте у міру множення кутів многокутника; але, крім зведення його до кола, ніяке множення, навіть нескінченне, його кутів не зробить многокутник подібним колу» [7, с.120].

Аксіологічний аспект робить розуміння соціальної реальності більш багатобічним й істотно заглиблює його. Головне в аксіологічному аспекті аналізу соціальної реальності це відношення реального до належного. Безперечний зв'язок проблеми належного з розсудливою діяльністю. Підтвердження цьому ми знаходимо у роботі І. Канта «Критика чистого розуму». Порівнюючи природні і соціальні явища, він виходить з того, що «належне є виразом особливого роду необхідності та у зв'язку з підставами, які ніде більше у всій природі не зустрічаються» [6, с. 335]. Далі І. Кант проводить думку про те, що належним позначається можливий вчинок, мотивом для якого служить лише поняття.

Зіставлення філософських учень різних епох, при якому найістотніші відмінності можуть бути пояснені в термінах зміни картини світу є вимогою аксіологічного аспекту осмислення соціальної реальності. Поняття, які збереглися при зміні епох, наповнюються новим смисловим змістом, так як зміна якихось окремих концептів викликає зміну пов'язаних з ним концептуальних конструкцій. Реконструкція історії філософії як послідовності картин світу, що змінюють одна одну, є необхідною для виявлення раціональної компоненти етичної свідомості.

Одним з перших, хто піддав критиці даний методологічний підхід, був М. Гайдеггер, який звернув увагу на те, що в самій підставі даного уявлення лежить метафора, народжена сучасним поглядом на світ.

На думку філософа, саме у Новий час світ почав розглядатися як картина, і людина опинилася у ролі тих, хто «допитує світ», але не як раніше, не з благоговійним запитанням, а з суддівською суворістю. «Мається на увазі: сама річ стоїть перед нами так, як з нею для нас йде справа. Скласти собі картину чогось означає: поставити перед собою само суще так, як з ним йде справа, і постійно мати його так поставленим перед собою» [13, с. 112].

Народження нової соціальної онтології, що розглядає суспільство і його інститути як реальність особливого роду, є результатом формування нових поглядів на поняття блага, добра і справедливості. В «Критиці практичного розуму» І. Канта ми зустрічаємось з онтологізацією моралі, яка полягає в обґрунтуванні того, «як можна заперечувати об'єктивну реальність над-

чуттєвого застосування категорій у спекуляції і, проте, визнавати за ними цю реальність по відношенню до об'єктів чистого практичного розуму» [5, с. 233].

Як ми бачимо, мова йде про реальності застосування категорій, де автор обговорює онтологічний статус реальності, яка виникає в результаті діяльності «чистого спекулятивного розуму» і його антиподу – «чистого практичного розуму». Перший породжує категоріальний синтез, який містить елемент надчуттєвого обґрунтування, що впадає в неминучу суперечність із самим собою. Сфера його дії – квазіреальність, що служить для репрезентації справжньої реальності настільки, наскільки дозволяє цього добитися його власна природа. Другий же, з самого початку розміщується в реальності – такі його об'єкти і такі його дії. Таким чином, в етичному вченні Канта з'являється щось, що нагадує простір, в якому відбуваються ті або інші дії. Твердження про примат практичного розуму над чистим, тобто теоретичним автоматично онтологізувало традиційну конструкцію співвідношення дії з добром і злом.

На наш погляд, заслуговує на увагу відродження етичного дискурсу «належного», який найчастіше представлений у релігійно-філософських працях. Так, у роботі П. Тіліха «Мужність бути» поняття «мужність» застосовується в двох значеннях – онтологічному (як універсальне і сутнісне самоствердження людського буття) і етичному (як здійснюваний людиною акт, що підлягає оцінці). «Мужність бути – це етичний акт, в якому людина затверджує своє буття всупереч тим елементам свого існування, які протистоять її суті» [10, с. 8].

Суть мужності бути – це проходження ідеї вищого добра, втіленням якого виступає Бог, тому етична позиція особи полягає в тому, щоб, з одного боку, зуміти виразити і відстояти вищу справедливість, а з іншого боку, зберегти свою індивідуальність. «Мужність, яка корениться в досвіді Бога, який над Богом теїзму, містить у собі й трансформує мужність бути частиною і мужність бути собою» [10, с. 130]. Всяка мужність – це самоствердження буття всупереч факту небуття: «Мужність завжди має на увазі ризик: якщо йому загрожує небуття - це або ризик втратити себе і стати річчю усередині цілого, такого, що складається з інших речей, або ризик втратити свій світ у порожнечі самовіднесеності. Трансцендуюче небуття, яке переживається в тривозі порожнечі і відсутності сенсу, присутнє в тривозі провини і засудження» [10, с. 109].

Висновки. Пошуки шляхів побудови нової онтології соціальної реальності, що виходить за межі існуючих стереотипів, виводить на проблему зв'язку процесу підвищення якості освіти з його предметними формами реалізації. Наприклад, аналіз ролі комунікативної раціональності в «соціальному конструванні» пропонує новий спосіб розуміння існуючих освітніх практик і відкриває нові діапазони можливостей.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Адлер Ю. П. Знания и информация – это не одно и то же / Ю. П. Адлер, Е. А. Черных // Информационное общество. — 2001. — № 6. — С. 8-15.
2. Бурдые П. Социология политики. / П. Бурдые — М.: SOCIO-LOGOS, 1993. — 336 с.
3. Витгенштейн Л. О достоверности / Л. Витгенштейн; [пер. с нем. М.С. Козловой и Ю.А. Асеева; Сост., вступ. ст., примеч. М.С. Козловой]. — М.: Гнозис, 1994. — 362 с. — (Философские работы: Ч. I.).
4. Делез Ж. Логика смысла: Пер. с фр.— Фуко М. Д 29 Theatrum philosophicum: Пер. с фр.— М.: «Раритет», Екатеринбург: «Деловая книга», 1998. — 480 с.
5. Кант Иммануил. Критика практического разума: сочинения в шести томах. / Иммануил Кант; Под общей редакцией В.Ф. Асмуса. А. В. Гулыги, Т.И. Ойзермана. Серия «Философское наследие». М.: Мысль. — Т.4. — Ч. I. 1965. — 544 с.
6. Кант Иммануил. Критика чистого разума: сочинения в шести томах / Иммануил Кант; Под общей редакцией В.Ф. Асмуса. А. В. Гулыги, Т.И. Ойзермана. Серия «Философское наследие». М.: Мысль. — Т.3. — 1964. — 799 с.
7. Кузанский Н. Об ученом незнании // сочинения в 2-х т. Т.1 — М., 1979. — С. 47-184.
8. Мур Д. Э. Доказательство внешнего мира // Аналитическая философия: Избр. тексты. М., 1993. С. 66-84.
9. Плеснер Х. Введение в философскую антропологию: Ступени органического и человек [Текст]: пер. с нем. / Х. Плеснер. — М.: Проблема человека в западной философии. М.: Политиздат, 1988. — 552 с. (98-151; 524-527).
10. Тиллих П. Мужество быть. // Тиллих П. Избранное. Теология культуры. М.: Юрист, 2005. — С. 7-131.
11. Франк С. Л. Духовные основы общества — [Текст] Сб./ С. Л. Франк. — М.: Республика, 1992. — 310 с.
12. Тиллих П. Мужество быть. // Тиллих П. Избранное. Теология культуры. М.: Юрист, 2005. — С. 263-289.
13. Хайдеггер Мартин. Время и бытие: Статьи и выступления / Сост., пер. с нем. и комм. В. В. Библихина / Мартин Хайдеггер — М.: Республика, 1993. — 447 с.

Стаття надійшла до редакції 18.06.2016

REFERENCES:

1. Adler, Yu. P., 2001. Znaniya i informatsiya – eto ne odno i to zhe [Knowledge and information - it's not the same thing]. Informatsionnoe obschestvo 6, 8-15. (in Russian).
2. Burde, P., 1993. Sotsiologiya politiki [Sociology of Politics]. SOCIO-LOGOS, Moscow (in Russian).
3. Vitgenshteyn, L., 1994. O dostovernosti [About reliability]. Gnozis, Moscow (in Russian).
4. Delez, Zh., 1998. Logika smysla [Logic of Sense]. «Raritet», Ekaterinburg: «Delovaya kniga», Moscow (in Russian).
5. Kant, Immanuel, 1965. Kritika prakticheskogo razuma: sochineniya v shesti tomah [Critique of Practical Reason: works in six volumes]. Myisl, Moscow (in Russian).
6. Kant, Immanuel, 1964. Kritika chistogo razuma: sochineniya v shesti tomah [Critique of Pure Reason: the works in six volumes]. Myisl, Moscow (in Russian).
7. Kuzanskiy, N., 1979. Ob uchenom neznanii [On Learned ignorance]. 47-184. Moscow (in Russian).
8. Mur, D. E., 1993. Dokazatelstvo vneshnego mira [The proof of the external world]. Analiticheskaya filosofiya: Izbr. tekstyi, 66-84. Moscow (in Russian).
9. Plesner, H., 1988. Vvedenie v filosofskuyu antropologiyu: Stupeni organicheskogo i chelovek [Introduction to philosophical anthropology: Steps organic and human]. Problema cheloveka v zapadnoy filosofii 98-151; 524-527. M.: Politizdat, Moscow (in Russian).
10. Tilih, P., 2005. Muzhestvo byit [The courage to be]. Izbrannoe. Teologiya kulturyi, 7-131. Yurist, Moscow (in Russian).
11. Frank, S. L., 1992. Duhovnyie osnovyi obschestva [The spiritual foundations of society]. Respublika, Moscow (in Russian).
12. Tilih, P., 2005. Muzhestvo byit [The courage to be]. Izbrannoe. Teologiya kulturyi, 263-289. Yurist, Moscow (in Russian).
13. Haydegger, Martin, 1993.. Vremya i byitie: Stati i vyistupleniya [Time and Being: Articles and speeches]. Respublika, Moscow (in Russian).

Кравцов Юрій Сергійович – доктор філософських наук, професор
Дніпродзержинський державний технічний університет
Адреса: 51918, м. Кам'янське, вул. Дніпробудівська, 2

Kravtsov Yuriy S. – doctor of philosophical sciences, Full Prof.
Dneprodzerzhinsk state technical university
Address: 2, Dniprobudivska Str., Kam'yanske, 51918, Ukraine
E-mail: kravtsovyuri@yandex.ru

Кравцов Юрий Сергеевич – доктор философских наук, профессор
Днепродзержинский государственный технический университет
Адрес: 51918, г. Каменское, ул. Днепростроевская, 2